

ר' עובדיה מברטנורא

ד לא יגמיע את החומץ. ויפלוט, דמוכחא מלתא דלרפואה הוא. ואם מגמיע ובולע שפיר דמי: לא יסוך בהם יין וחומץ. דאין אדם סך מהן אלא לרפואה: אבל לא שמן ורד. לפי שדמיו יקרים ומוכחא מלתא דלרפואה קעביד: שכן דרכן לסוך. בלא מכה: ר' שמעון אומר כו'. ואין הלכה כר"ש: טו א אלו קשרים. קשר הגמלים. שנוקבים לגמל בחוטמו ונותנין בו רצועה וקושרים אותה קשר עולם. וכמו כן נוקבים בראש הספינה נקב ונותנין בו חבל וקושרין אותו קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם. והוי דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקים במשכן. וקשר של קיימא ואינו מעשה אומן, או מעשה אומן ואינו של קיימא, פטור אבל אסור, ואינו חייב עד שיהא של קיימא ומעשה אומן. ושאינו של קיימא ולא מעשה אומן מותר לכתחלה: וכשם שהיב על קשורין כד חייב על

וְסוּךְ שֶׁמֶן עֲקָרִין - שמן שנתבשם בשורשי בשמים
שֶׁלֹא לְרִפּוּאָה - אם עושה זאת שלא לשם רפואה:

משנה ד

הַחוּשֵׁשׁ - מרגיש כאב בְּשֵׁנָיו - לֹא יִגְמַע בְּהֵן
אֶת הַחֹמֶץ לרפואה כדי להרגיע את כאבו, כי ניכר
שעושה זאת לרפואה¹⁴⁷, אֲבָל מְטַבֵּל הוּא את פתו
בחומץ לאכלה בְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא בכך -
נִתְרַפָּא.

הַחוּשֵׁשׁ - מרגיש כאב בְּמַתְנָיו בשבת - לֹא יִסוּךְ
אותם בֵּין וְחֹמֶץ שאין רגילים לסוך אותם במתניים,
וניכר שעושה זאת לרפואה, אֲבָל סוּךְ הוּא אֶת
הַשֶּׁמֶן שכן גם הבריאים סכים שמן על גופם. וְלֹא
יִסוּךְ שֶׁמֶן וְרֵד שהוא יקר, וכולם מכירים שלרפואה
הוא עושה זאת.

בְּגֵי מְלָכִים סָבִין שֶׁמֶן וְרֵד עַל מְכוּתֵיהֶן בשבת,
שֶׁכֵּן דְרָפָם לְסוּךְ בו בַּחֵל גם כשאין להם מכה.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: כָּל יִשְׂרָאֵל בְּגֵי מְלָכִים הֵם
לפיכך מותר לכל אדם לסוך בשבת שמן ורד:

פרק חמישה עשר

מלאכת הקושר והמתיר בשבת

משנה א

אֵלוּ קִשְׂרִים שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶן מיתה במזיד וחטאת בשוגג, אם קשרם בשבת:
קִשְׂר הַגְּמָלִין - שהיו קושרים רצועה בחוטם הגמל, וְקִשְׂר הַסְּפָנִין - קושרים
רצועה כמין טבעת בנקב שבראש הספינה, וכל אלו הם קִשְׂרִים של קיימא ואינם
ניתרים לעולם¹⁴⁸.

וְכֵשֶׁם שֶׁהוּא חֵיב עַל קְשׁוּרָן של הקשרים הנ"ל, כִּד הוּא חֵיב עַל הַתְּרָן

ביאורים והרחבות

147. בגמרא (קיא, א) למדין בשם אביו, שמה שכתוב במשנתנו: "לא יגמיע בהן את החומץ" - הכוונה מגמיע ופולט, שמוכח שעושה לרפואה, אבל מגמיע ובולע - מותר.

148. פירוש: מלאכת הקושר, נלמדת מקשירת החוטים ביריעות המשכן. הילכך, אין חיוב אלא בקשר של קיימא כמו ביריעות המשכן.

משום מלאכת "מתיר".

רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: כִּלְלֵי שֶׁבִדְבַר, כָּל קֶשֶׁר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ מֵהוֹדֵק בְּיוֹתֵר, אִם הוּא קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא אֵין חֵיבִין עָלָיו בְּשַׁבַּת:

משנה ב

יֵשׁ לָךְ קֶשֶׁרִים שְׁאֵין חֵיבִין עָלֶיְהוֹן מִיתֵה אוֹ חֲטָאת **פְּקֶשֶׁר הַגְּמָלִין וְכֶשֶׁר הַסְּפָנִין** וּמְכַל מְקוֹם אֲסוּר לְקוֹשֶׁרֶם לְכַתְחִילָה, לְפִי שֶׁהֵם נוֹעֲדִים לְהַתְקִיִּים לְזִמָּן מְסוּיִים אֲךָ לֹא לְעוֹלָם.¹⁴⁹

ואלו הקשרים שמותר לקושרם לכתחילה: **קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְּתַח** - פתח חלוקה, **וְהוֹטֵי סִבְכָא** - רשת שעל שערותיה, **וְשֵׁל פְּסִיקָא** - חגורה רחבה הנקשרת בשרוכים, **וְרִצּוּעוֹת מְנַעַל וְסַנְדָּל** שכל אלו ניתרים בכל יום ואינם קשרים של קיימא, **וְנוֹדוֹת יֵין וְשִׁמּוֹן** של עור, שכופפים את פיהם וקושרים אותם, **וְקַדְרָה שֶׁל בָּשָׂר** - שקושר מטלית לפיה לשמור על חומה, שהיות ודרך לפותחם, אינם קשרים של קיימא.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר: **קוֹשֶׁרִין** חֶבֶל בְּשַׁבַּת **לְפָנֵי הַבְּהֵמָה** בְּרוּחָהּ הַפְּתַח **בְּשִׁבְלֵי שְׁלֵא תֵצֵא** מֵהַרְפֵּת, שֶׁאֵין זֶה קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא.

ר' עובדיה מברטנורא התיר. שכן צידי חלון היו נצרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימים כדי לקצרן או להרחיבן: שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפילו עשאו לקיימא. ואין הלכה כר' מאיר: ב יש לך קשרים שאין חייבים עליהם. חטאת כמו שחייבים על קשר גמלים וקשר של ספנים, אלא פטור אבל אסור ולא נזכרו קשרים הללו במשנה. ובגמרא מפרש כגון רצועה ארוכה שקושרים בטבעת שבחוטם הנאקה, וכמו כן חבל ארוך שקושרים בחבל העשוי כמין טבעת התלוי בנקב שבראש הספינה, ופעמים מניחה שם שבוע ושבועים ומתירה. וכן כל קשר שקושרים אותו לעמוד כך זמן ידוע, לא שיהיה קיים לעולם אין חייבין עליו: קושרת אשה מפתחי חלוק. כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין, דכיון דכל יומא שרי ליה לא דמי לקשר של קיימא ומותר לכתחלה: סבכה. מגבעת שעל הראש עשויה כעין רשת:

פְּסִיקָא. אזור רחב והוטין תלויין בראשו לקושרו בהן: ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין אותן. ואע"ג דאית לה תרתי איסרי, ולא אמרינן חד מינייהו בטולי מבטל לה והוי קשר של קיימא: וקדירה של בשר. פעמים שקושר בה בגד סביב לפיה. ואע"פ שיש לה דדין שיכולין להוציא המרק מהן בלא היתר הקשר אפ"ה לא הוי קשר: קושרין לפני בהמה. חבל ברוחב הפתח לנעול

ביאורים והרחבות

149. בגמרא (קיא, ב) שואלין: מה כוונת המשנה? שהרי כאן משמע שיש קשרים שאין חייבין עליהן אבל אסור לעשותם, ותיכף שונה המשנה "קושרת אשה מפתח" וכו' (משמע שמותר לקשור לכתחילה)? ועונין: הכי קאמר: יש לך קשרין שאין חייבין עליהן כקשר הגמלין וכקשר הספנין, ומאי ניהו? קיטרא דקטרי בזממא (הקשר שקושרים בטבעת שבחוטם הגמל, להנהיגו), וקיטרא דקטרי באיסטרידא (הקשר שקושרים לטבעת שבחוטם הספינה כדי לעגנה לנמל), חיובא הוא דליכא, הא איסורא איכא (משום שפעמים נשאר שם הקשר שבוע או שבועיים, ודומה לקשר של קיימא). ויש שמתרין לכתחילה ומאי ניהו? קושרת מפתחי חלוקה (וההמשך במשנה).

קוֹשְׁרֵיִן דְּלִי בַּפְּסִיקָא - חגורה שעל ידה מוריד את הדלי לבאר למלאות בו מים, ולפי שצריך את החגורה ויקחנה משם אין זה קשר של קיימא, **אַבְל לֹא בְּחַבְל** כי אז הקשר יכול להשאר שם לעולם. **רַבִּי יְהוּדָה מְתִיר** לקשור את הדלי אף בחבל¹⁵⁰. **בְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כָּל קֶשֶׁר שְׂאִינוּ שָׁל קִימָא** אלא זמני - **אֵין חֵיבִין עָלָיו:**

תיקון בגדים וסידור הבית בשבת

משנה ג

מְקַפְּלִין אֶת הַבְּלִים - הבגדים בשבת כדי שלא יתקמטו, ואם אינם מקופלים יפה רשאי לחזור ולקפלים **אַפְלוּ אַרְבַּעַה וְחֲמִשָּׁה פְּעָמִים** ומותר רק כשדעתו לחזור וללבשם בו ביום¹⁵¹, **וּמְצִיעִין** - מסדרים **אֶת הַמְּטוֹת מִלְּיָדֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת** כלומר, לצורך אותה שבת, **אַבְל לֹא מִשַׁבָּת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת** שאסור להכין משבת לחול. **רַבִּי יִשְׁמְעֵאל אוֹמֵר: מְקַפְּלִין אֶת הַבְּלִים וּמְצִיעִין אֶת הַמְּטוֹת מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים** שחל ביום שישי **לְשַׁבָּת** לפי שיום הכיפורים קל משבת, **וְחֻלְבֵי שַׁבָּת** - אברי קרבן התמיד של בין הערביים בשבת **קָרְבִין** בלילה **בְּיּוֹם הַכִּפּוּרִים** שחל במוצאי שבת, אבל חלבי יום הכיפורים שחל בערב שבת אינם קרבים בשבת. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לֹא חֲלָבִים שָׁל שַׁבָּת קָרְבִין**

ר' עובדיה מברטנורא בפניה שלא תצא. וכן הלכה: קושרין דלי בפסיקא. על פי הבור שהיה קשור ותלוי שם, דפסיקא לא מבטל ליה התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא: רבי יהודה מתיר. לא התיר רבי יהודה אלא בחבל של גרדי שצריך לו למלאכתו ולא מבטל ליה התם, ורבנן סברי אי שרית ליה חבל של גרדי יקשור נמי בשאר חבלים דחבל בחבל מיחלף. והלכה כחכמים: **ג מְקַפְּלִין אֶת הַכְּלָיִם**. בגדים שפושטן מקפלן אפילו ארבעה וחמשה פעמים כדי לחזור וללבשם בו ביום, ולא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא, שנראים כמתקנין. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בבגדים חדשים שהם קשים ואינן ממהרים לקמוט, אבל ישנים קפולן מתקנן טפי ומיחזי כמתקן, ובחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל צבועים לא, שהצבועים קפולן מתקנן ביותר. ובלבנים נמי לא אמרן אלא שאין לו בגדים אחרים להחליף, אבל יש לו בגדים אחרים להחליף לכבוד שבת אסור לקפל: מיום הכפורים

ביאורים והרחבות

150. **פירוש:** בגמרא (ק"ג, א) למדין שמדובר כאן בחבל של אורג, שהאורג צריך לו למלאכתו ויתירנו לאחר השבת: חכמים גוזרים בחבל של אורג משום חבל סתם שהקשר שלו הוא של קיימא, ורבי יהודה אינו גוזר בחבל של אורג (אך חבל רגיל, גם רבי יהודה אסור).
151. גרסינן בגמרא (שם): אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו (שמקפלין את הכלים) אלא באדם אחד, אבל בשני בני אדם לא. ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים, אבל בישנים לא (שקיפולן מתקנן יותר מן החדשים. רש"י). וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים, אבל בצבועים לא. ולא אמרן אלא שאין לו (בגדים אחרים) להחליף, אבל יש לו להחליף לא. תנא, של בית רבן גמליאל, לא היו מקפלים כלי לבן שלהן, מפני שהיה להן להחליף.